

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 24. januarija 1878.

Obseg: Živinska sol pred državnim zborom. — Kako ob potih kmetijskih posestev zasaditi sadno drevje. — Kako na Goriškem sušijo svinjsko meso. — Opomin sadjerejcem. — Za hišne potrebe kaj. — Turki pred Dunajem leta 1529. (Dalje.) — „Svoji k svojim“ — Šaljivi prepír med hčerko in matejjo. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar. — Razglas trgovcem in obrtnikom o volitvah za trgovsko in obrtniisko zbornico.

Gospodarske stvari.

Živinska sol pred državnim zborom.

Zdaj, ko se v zbornici poslancev razpravlja nova trgovinska in colna pogodba med Avstrijo in Ogersko, je tudi v to pogodbo spadajoča sol, kuhinska in pa živinska, prišla v obravnavo.

Ker je živini sol tako potrebna kakor človeku, da želodec lože prekuhuje hrano, bolje se redí in bolezin obvaruje, po vsem tem pa kmetijstvu na bolji stan pomaga, zato je že davno dobrim vladam skrb bila, gospodarjem po niží ceni, kakor je kuhinska sol, podajati živinsko sol, ki smo jo tudi v Avstriji imeli, dokler nam je ni pred 10 leti snedel Ogerski dualizem. Ker pa so posamezni živinorejci in družbe kmetijske neprenehoma koledovale po živinski soli in je zdaj čas one nesrečne 10letne pogodbe pretekeli, ki nam je vzela omenjeno sol, in se zdaj na novo za 10 let (?) izdeluje pogodba Avstrije z Ogersko, niste ni vlada ni zbornica poslancev pozabili potrebe živinske soli in v seji 16. dne t. m. je prišla ta stvar zopet v zbornici poslancev v obravnavo.

Ker dobivamo iz prijateljskih rok stenografične zapisnike zbornice poslancev in ker vemo, da vse naše gospodarje zanima zvedeti, kako je tekla solna obravnava, zato jim iz nje podamo nekoliko posnetkov.

Prvi je govoril dr. pl. Groholski kot poročevalec odborove manjšine, ki je stavila predlog: „naj pod potrebnim nadzorstvom Avstrijska in Ogerska vlada samostojno na postavni poti zato skrbite, da kmetijstvo po niží ceni dobiva živinsko sol; znižati pa je treba ceno pri 100 kilogramih vsaj najmanj za 4 gold. memo navadne kuhinske soli. — Dr. Groholski je pred vsem načrtal zgodovino živinske soli in med drugim rekel: Živinsko sol smo prvič dobili leta 1851.; narejali so jo tako, da so navadni kuhinjski soli pridevali nekoliko encijana in oglja; tako so delali do leta 1861. Od leta 1861. do 1868. so navadni kuhinjski soli pridevali kalkotara in pa oglja. Ko se je leta 1867. ustanovila colna in kupčijska zveza z Ogersko, ste Avstrijska in Ogerska vlada leta 1868. načrtale postaviti za ceno soli. Avstrijska vlada je zagovarjala znižano ceno kuhinske soli, pa tudi to, da se na prid kmetijstvu še dalje obdrži živinska sol. Ogerska vlada tega ni hotela, marveč je zahtevala, naj se cena kuhinske soli še bolj zniža, in sicer za kakih 30 odstotkov, živinska sol pa odpravi. Mnogo je bilo potem razgovorov o tej zadevi med Dunajsko in Ogersko

vlado, al vse ni nič pomagalo, Magjari so ostali pri svoji trmi in živinska sol je izginila. Dunajsko ministertvo kmetijstva je mislilo Ogerski trmi s tem v okom priti, da razpiše 3000 gold. darila na iznajdbo kakenga prav novega sredstva, po katerem bi se dala kuhinska sol predelati v živinsko. Čeravno na Francoskem in na Nemškem mešajo s kuhinjsko soljo take stvari, o katerih se ne dá nikaka goljufija izpeljati, ki bi državni blagajnici na škodo bila, in bi se bila tudi naša vlada lahko te zmesi poprijela, je vendar le iskala iznajdbe take, ki je pa na vsem svetu ni. Naravno je tedaj bilo, da razpisanih 3000 gold. za tako iznajdbo ni nobeden prejel. Leta 1871. se je Dunajska vlada zopet obrnila do Ogerske za vpeljavo živinske soli po nizki ceni, al oktobra meseca leta 1871. jej je Ogerska vlada zopet odločno odgovorila: nočem. Vkljub temu so zmirom in zmirom glasile se želje po živinski soli. Zdaj, ko se ima pogodba z Ogersko ponoviti, je zopet čas, da se poprimemo te reči. Kažete se nam tu dve poti, to doseči: ali da v novo pogodbo vzamemo določbo, po kateri se živinska sol po določeni ceni mora vpeljati v Avstriji in Ogerski, ali pa, da se vsaki vladi pravica pridrží, da jo v svoji državi vpelje, če tudi je druga noče. Manjšina odborova je to drugo pot si izbrala, ker misli, da ta pot ne more nikjer najti ovir. Če hočemo v Avstriji živinorejo zboljšati in jo na višo stopinjo povzdigniti, z njo pa tudi kmetijstvo sploh, treba nam je živinske soli. Zakaj se Ogri ustavljajo vpeljavi živinske soli, mi ni razumljivo, vsaj tudi njih največe bogastvo obstaja v živinoreji in v pridelkih kmetijstva, pa še bolj kot v Avstriji. Če se Ogerska vlada bojí, da bi ljudstvo živinsko sol, ki je dober kup, rabilo za svoje kuhinjske potrebščine in bi potem državna blagajnica škodo trpela, naj pomisli, da se to, kakor na Francoskem in Nemškem, dá z ostrim nadzorstvom uradnikov zabraniti. — Groholski je po vsem priporočal, naj zbornica sprejme predlog manjšine. (Kon. prih.)

Kako ob potih kmetijskih posestev zasaditi sadno drevje.

Lep drevored, narejen s sadnimi drevesi, ne daje samo lep pogled kmetijskemu posestvu, temuč mu je tudi na velik dobiček.

Da pa se ob potih zasajena drevesa dobro ponašajo, treba je pred vsem za to nasadbo izbrati takih dreves, katera so primerna kraju in zemlji, kamor se imajo vsaditi.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 30. januarija 1878.

Obseg: Živinska sol pred državnim zborom. (Konec.) — Korist solnčnic. — Gospodarske novice. — Beseda o znanstvenem Matičinem časniku. — Slovanska mrvica. — Turki pred Dunajem leta 1529. (Dalje.) — Šaljivi prepir med hčerko in materjo. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Živinska sol pred državnim zborom.

(Konec.)

Ko je pl. Groholski predlog manjšine odborove za vpeljanje živinske soli razložil in tehtno zagovarjal, poprime poslanec pl. Pflügl besedo in tudi živinsko sol zagovarja s predlogom, ki bi živinorejcem še ugodnejši bil, ako bi ga bil zbor sprejel. Tako le je govoril pl. Pflügel:

Leto za letom se ponavljajo klici kmetovalcev in živinorejcev: dajte nam soli po nižani ceni. Kmetijske družbe, mnogotera druga društva in mnogi deželni zbori povdarjali so to potrebo že deset let. Vlada pa se je zmirom skrivala za pogodbo z Ogersko. Kako da so se Ogri vpreti mogli vpeljavi živinske soli, ki imajo vendar brezštevilnih čed goved in ovác, to naj razume, kdor more, jaz ne razumem njihovega upora.

Ali naj je to tako ali tako, zdaj je prestala pogodba iz leta 1867., vladi naši niso več roké vezane, ampak mogoče jej je, kmetovalcem, ki nosijo najveća bremena, na pomoč priti s cenejšo živinsko soljó.

Da si manj premožni kmetovalec ne more navadne soli kupovati za živino, to pač je jasno kot beli dan. Recimo, da odrašeno govedo 4 lote soli na dan potrebuje, znaša to na leto 46 funtov, in če 1 cent kuhinjske soli le 6 gold. veljá, znaša to za eno samo govedo za leto in dan 2 gold. 70 kr., za 4 goveda pa veliko čez 10 gold. Verjemite mi, gospôda, da krvavi pot poliva čêlo ubozega kmeta, ko nabira krajcar za krajcarjem, da nese davek v davkarijo in se obvaruje rubeža, ki mu žuga z beraško palico. Kako mora tak siromak še drage kuhinjske soli privoščiti živini, ko je večkrat še sam nima za se. (Klici na desni strani: Res je to, prav res!)

Dovolite mi, gospôda, da še kot gornji Avstrijanec (gosp. Pflügl je dekan iz gornje Avstrije) par besedi dodam, prav po gornje-avstrijsko. Gornja Avstrija je majhna deželica, ki šteje ne veliko več kot 700.000 prebivalcev, katerih velik del so gorjanci. Ta majhna deželica plačuje državi na leto 14 milijonov davka. In vendar skoro v nobeni drugi Avstrijski deželi ne ostaja tako malo davkov na dolgu kakor pri nas. Doštejte pa zdaj še mnogovrstne velike doklade deželne in občinske, pa mi boste lahko verjeli, da na vsako glavo v gornji Avstriji pride 22 gold. davka na leto. In prav ta deželica ima v svojih vodah take zaloge

soli, da je v stanu celo cesarstvo prevideti s soljó. No, in ta deželica ne bi imela pravice prositi, da se jej dá dober kup živinska sol!

Lanski deželni zbor gornje-avstrijski je enoglasno povdaril potrebo živinske soli po nizki ceni in se obrnil do sl. ministerstva kmetijstva, naj pri sklepanji nove pogodbe z Ogersko dela na to, da dobimo živinsko sol dober kup. Al čudno! da ne vrstice o tem ne najdem v vladnih predlogih nove Avstrijsko-ogerske pogodbe, in da še zmirom ne kaže, da bi jo bila volja, kmetijstvu dati živinske soli! V tej temoti vladni se sveti v poročilu vladinem le strah, da bi ljudstvo iz živinske soli si ne pripravljalo soli za svoje kuhinjske potrebe, potem pa bi državna blagajnica škodo trpela, ker bi se manj kupovalo kuhinjske soli. Po takem je podoba, da je človek le zato na svetu, da denar nosi v državno blagajnico.

Odborova manjšina je sicer, kakor smo ravno slišali, sl. zboru predložila predlog za napravo živinske soli po nižani ceni. Načelo tega predloga je dobro in jaz tudi se skladam z njim, al iz vseh kotov predloga njenega vendar-le kuka fiskalični interes. Kaj neki pomeni to, če predlog pravi: „nižana cena pa ne sme manj kot 4 gold. pri sto kilogramih kuhinjske soli znašati.“ Ta predlog je le zopet na prid vladi narejen, ne pa na korist ljudstva. Recimo namreč, da 100 kilogramov kuhinjske soli veljá 10 gold.; po navedenem manjšinskem predlogu je pripuščeno potem vladi živinsko sol prodajati tudi po 9 gold., 8 gold. ali 7 gold. 50 kr. in noben človek ne bo mogel reči, da je vlada grešila zoper postavo, katera po manjšinskem predlogu velevala, da nižana cena ne sme pod 4 gold. pri 100 kilogramih kuhinjske soli seči.

Po takem je tedaj le spet fiskalični interes, to je, korist državne blagajnice. Če pomislimo, koliko tisuć centov odpadkov se vsako leto dobiva pri napravljanji kuhinjske soli, in se ti odpadki uničujejo, namesti da bi se porabili in v denar spravili, bi pač državna blagajnica nikakoršne škode ne trpela, če bi med 100.000 ljudi, ki živinsko sol kupujejo, 10.000 tacihi bilo, ki tudi za kuhinjo svojo živinsko sol rabijo.

Jaz s ceno živinske soli vladi nočem rok vezati, zato mislim, da bi bolje bilo, da vladi odločimo najnižo tarifo, pod katero ne sme seči, zato predlagam, naj se zadnji odstavek manjšinskega predloga tako le glasi: „Nižana cena živinske soli pa ne sme več kot 5 gold. za 100 kilogramov kuhinjske soli znašati.“

To bi bila prava dobrota za ljudstvo, da bi že naprej vedelo, da 100 kilogramov ne veljá več kakor 5

goldinarjev. Če pa odobrimo predlog, kateri meri na to, koliko naj je največi znižek cene, potem vlada tudi živinsko sol lahko po 9 gold. prodaja, pa bi se vendar po predlogu manjšine držala. Zato priporočam svoj predlog dobrovoljnemu prevdarku sl. zbora. (Dobro-klici na desni.)

Za poslancem Pflügelnom je govoril poslanec pl. Proskovec, a ne za živinsko sol, ampak za znižano ceno kuhinjske soli.

Ker njegov govor ni posebne važnosti bil, naj povemo, kako je dr. pl. Plener zagovarjal predlog Groholskega. Rekel je med drugim: ceno soli je postava od 7. junija 1868. vsled pogodbe z Ogersko določila. Jaz pa vem, zakaj se je Ogerska vlada ustavljala živinski soli. Takrat se je Ogerska dežela postavila na lastne noge, novi ministri so nastopili službo, ki so hoteli ljudstvu se prikupiti s tem, da se mu je cena kuhinjske soli znižala; zato so pustili živinsko sol popolnem na stran; naša vlada je sicer iz prva stala zato, da se obdrži živinska sol, pa cena živinske soli tako približa kuhinjski, da ljudstvo ne rabi živinske soli za kuhinjo in za tega del državni dohodki ne trpijo škode. Rekel je dr. Plener, da leta 1861. in sledeča leta naprej se je veliko manj kuhinjske soli prodalo, prav veliko več pa živinske. Od l. 1861., ko se je 3 milijone in 69.000 centov kuhinjske soli prodalo, je padla nje prodaja leta 1866. na 2 milijona in 687.000 centov, — v tistem času pa se je pomnožila prodaja živinske soli od 93.000 centov 691.000 centov, tedaj za 600.000 centov več. Zato so državni dohodki leta 1861. z 19 milijoni goldinarjev, leta 1865. se znižali na nekaj čez 17 milijonov. Še veči razločki pa so bili tisti čas za deželne dohodke na Ogerskem.

Ko je dr. Plener še marsikaj navajal, kako stoji s ceno soli na Nemškem, kjer prodaja živinske soli ne dela nobene škode prodaji kuhinjske, in drugzega več, je sklenil svoj govor s tem, da je priporočal, naj zbornica sprejme predlog odboroje manjšine, katerega je poslanec Groholski zagovarjal.

Tudi finančni minister de Pretis je poprijel besedo in v daljem govoru si prizadeval dokazati, da cena kuhinjske soli v Avstriji ni viša kakor v drugih državah in da se njena cena bi mogla znižati le na veliko škodo državnim dohodkom, ki bi jim tem bolj občutljiva bila, čem več vam je, gospôda, znano, kako stojimo s financami v Avstriji. Naposled je priporočal zbornici, naj sprejme predlog manjšine, ki ga je objavil pl. Groholski.

To se je tudi po večini glasov zgodilo. Živinsko sol tedaj dobimo, pa ne po zdatno nižji ceni, kakor je kuhinjska.

Gospodarske skušnje.

Korist solnčnic.

Že dve leti skušam na svojem vrtu veliko korist solnčnic (solnčnih rož). One dajejo tičkom živeža, ki skakaje od drevesa do drevesa gosenice oberajo, da mi ta mrčes ne dela škode.

Jan. Borštnik v Doljeh.

Gospodarske novice.

* *Goveja kuga* je 7. dne t. m. bila v teh le krajih: V Galiciji v Skali Čaniži, Dzunkovu in Koritkovu, — v Bukovini v Črnovicah in v Novoselici, — na Češkem v Redhostu in Budini, — v doljni Avstriji v Hernalsu. Iz Ogerskega je bilo do 2. dne t. m. znano, da je v 10 krajih, na Erdeljskem pa v enem.

* *Poljske miši* delajo v gornji Avstriji po več krajih veliko škodo, kjer zemlja ni do dobrega zamrznila. Opustili so ondi vsa druga sredstva, le loviti jih dadó. Enemu samemu gospodarju blizu Linca je na 4 oralih deteljša najeti mišničar vlovil 1300 miš, ki je za ta lov po pogodbi si zaslužil 13 gold.

Slovstvene stvari.

Beseda o znanstvenem Matičinem časniku.

Iz programa, po katerem bo prihodnji Matičin občni zbor razpravljajal svoje obravnave, je razvidno, da se bode razgovarjalo tudi o znanstvenem časniku, ki naj ga izdajati začne Matica, in ki že več let kot tako imenovana „Seeschlange“ hodi po svetu. Naj tudi jaz svojo rečem — „sine studio et ira“. — Pred vsem vprašam: Čemu sesnuje časnik? Ako je za nj kaj gradiva, vsaj je „Letopis“ za to, ali pa, če je spis veči, saj se lahko izdá posebej. Če se ustanovi, da mora list izhajati o določenih dobah, bode „Matica“ imela eno težavo in sitnost več, in bati se je za velike stroške, ker bi to dokaj Matičinih denarjev neutraliziralo. Težko bi bilo, strogo preliminarati Matičino subvencijo temu časniku, da bi bila neprestopna in nepovišna. In če je število naročnikov premajhno, kakor je podoba, ne bi bilo podvzetju na čast, da hira in naposled ugasne. Slovencem je treba znanstvenih knjig, da ima narod več duševne hrane in se nam jezik razvije in dopolni, takih knjig, kakoršne imamo od Erjavca, Tuška in družih; nam zdaj ne gre za to, da bi razne znanstvene spise izvirno v slovenskem jeziku dalje razvijali, ker nimamo filozofov, prirodoznancev itd., filologiško cepidlačenje je pa največ neplodno. In važno je tudi vprašanje o vredniku ali celó o vrednikih, ki bi hoteli na-se vzeti ta posel, dokler „Matica“ ni v stanu, posebnega tajnika s tako plačo v službo vzeti, da bi živel od nje. Jaz bi djal, da bi Slovenci imeli sedanje preobilno število časnikov skrčiti, a ne še množiti ga! Vsaj izkušnje dosti glasno govorijo, da je majhni narod slovenski tako nadarjen s časniki vsake vrste, da se nam čudijo drugi Slovani. Vsaj ima že skor vsak kot svoj časnik. In v precejšnjem številu teh časnikov — v listu in podlistku — je prostora obilo za znanstvene in lepoznavske umotvore. Čemu tem listom še bolj podvezovati žile eksistencije, kakor so jim že podvezane? Ne delajmo nepotrebnih „krahov“ še na časniškem polji, vsaj imamo že družih dovolj!

Še enkrat za-to rečem: knjige, knjige so nam dandanes prva potreba. Takega naučnega slovnika (in še s tako drobnimi pismeni), kakor so ga Čehi na dan spravili, nam res ni treba in so naše moči za-nj preslabe; ali v zmanjšani stopi bi si ga lahko tudi osnovali po českem slovarji in po drugih konverzacijskih slovarjih tako, da bi bilo vse bolj ob kratkem povedano. Takošen „naučni slovar“ bi nam lahko opravljal tudi službo slovarja za tuje besede, ki so jih sprejeli tudi v druge jezike in zaradi katerih imajo Nemci tako imenovane „Fremdwörterbücher“, med katerimi se posebno odlikuje dr. Kiesewetterjev „Fremdwörterbuch“ že v 5. iztisku, in katerega je, če se ne motim, v nekem listu lanskim ali predlanskim „Novic“ Matice predsednik dr. Bleiweis imenoval zlata vredno knjigo današnji dan, ko na političnem polji dogodba podi dogodbo, novih znajdeb v vseh strokah je čedalje več tako, da celó izobraženi človek mora večkrat po knjigah iskati tolmačenja, kaj ta ali una beseda pomeni. Taka, taka knjiga bila bi nam pravi znanstveni časopis, ki bi človeku zmirom na polici